

Zdanoka gegn Lettlandi
Dómur frá 16. mars 2006 – Yfirdeild
Mál nr. 58278/00
10. gr. Tjáningarfrelsi
11. gr. Funda- og félagafrelsi
3. gr. 1. viðauka. Réttur til frjálsra kosninga
Kosningalög. Kjörgengisskilyrði.

1. Málsatvik

Kærandi er 55 ára, lettneskur ríkisborgari og býr í Riga. Hún er þingmaður á Evrópuþinginu. Samkvæmt kæru hennar var henni synjað um kjörgengi til þingskosninga í Lettlandi vegna tengsla hennar áður og starfa innan stjórnmalaflokks sem lýstur hafði verið andstæður stjórnskipun ríkisins.

Árið 1971 gerðist kærandi félagi í Kommúnistaflokki Lettlands, sem hafði tengsl við Kommúnistaflokk Sovétríkjanna. Árið 1990 var kærandi kosin í yfirráð Sovétlýðveldisins Lettlands. Eftir sjálfstæðisyfirlýsingu Lettlands í maí 1990 var því lýst yfir að Kommúnistaflokkur Lettlands, sem hafði tekið þátt í tveimur valdaránstílaunum gegn ríkinu, starfaði ekki í samræmi við stjórnskipunarlög landsins og var hann leystur upp 10. september 1991.

Árið 1993 varð kærandi formaður hreyfingar um félagslegt réttlæti og jafnræði í Lettlandi. Hreyfingin varð síðar stjórnmalaflokkur sem kenndi sig við jafnrétti. Var kærandi kosin í borgarstjórn Riga árið 1997 og reyndi framboð til þings Lettlands árið 1998. Kjörstjórn úrskurðaði hins vegar að framboð kæranda væri ekki í samræmi við kosningalög landsins sem kváðu á um að þeir sem tekið hefðu þátt í starfsemi Kommúnistaflokks Lettlands eftir 13. janúar 1991 hefðu ekki kjörgengi til þingsins. Kærandi skaut málinu til dómstóla án árangurs. Kærandi reyndi framboð til þings Lettlands árið 2002 en var enn hafnað á sömu forsendum. Kærandi var kosin til Evrópuþingsins í júní 2004.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi byggði á því að réttur hennar til að bjóða sig fram í kosningum í kjölfar dóms um að hún hefði ekki kjörgengi hefði verið brotinn. Taldi hún að ákvæði innlendra kosningalaga sem hindruðu að hún gæti boðið sig fram til lettneska þingsins vegna virkrar þátttöku sinnar í Kommúnistaflokki Lettlands brytu gegn rétti hennar samkvæmt 3. gr. 1. viðauka sáttmálans. Þá taldi kærandi það að hún hefði ekki kjörgengi til lettneska þingsins og sveitarstjórna brjóta gegn rétti hennar samkvæmt 10. gr. og 11. gr. sáttmálans.

Niðurstaða deildar

Deild dómstólsins komst að þeirri niðurstöðu 17. júní 2004 að brotið hefði verið á rétti kæranda samkvæmt 22. gr. og 3. gr. 1. viðauka við sáttmálann.

Niðurstaða yfirdeildar

Um 3. gr. 1. viðauka: Að mati dómstólsins voru ákvæði lettneskra kosningalaga sem kærandi byggði á ekki aðeins ætluð til að refsa þeim sem hefðu verið virkir innan Kommúnistaflokks Lettlands, heldur frekar til að vernda lýðræðisríkið gegn áhrifum þeirra sem höfðu tekið virkan þátt í flokki sem hefði bein tengsl við valdaránstílaunir. Taldi dómstóllinn að eðlilegt hefði verið af lettneska löggjafanum að gera ráð fyrir því að forgöngumenn í Kommúnistaflokki Lettlands ynnu gegn lýðræðisríkinu Lettlandi, enda hefðu þeir ekki sýnt fram á annað með háttsemi sinni, t.d. með því að rjúfa tengsl við flokkinn eftir sjálfstæðisyfirlýsingu Lettlands. Kærandi hafði hins vegar ekki lýst því yfir að hún hefði engin tengsl við flokkinn eftir 13. janúar 1991. Sú afstaða lettneskra yfirvalda að fyrri staða kæranda innan flokksins sem og þátttaka hennar í atburðunum 1991 ætti að leiða til þess að hún missti kjörgengi sitt var þannig að mati dómstólsins í samræmi við 3. gr. 1. viðauka við sáttmálann.

Dómstóllinn rakti að ákvæði kosningalaga sem sviptu kæranda kjörgengi sínu yrðu ekki talin matskennd eða í ósamræmi við kröfur um meðalhóf. Dómstóllinn taldi að mat á þeim erfiðleikum sem stöfuðu að stofnun og verndun lýðræðisríkisins væri betur komið hjá lettneska löggjafanum og innlendum dómstólum heldur en dómstólnum. Innlendum yfirvöldum yrði að vera veitt ákveðið svigrúm til að meta þarfir þjóðfélagsins við að byggja upp traust á innlendum lýðræðisstofnunum, t.d. lettneska þinginu, og til að svara því hvenær þörf á slíkum ráðstöfunum væri fyrir hendi, enda væri ekki um geðþóttaákvæðanir eða brot á meðalhófi að ræða. Lagði dómstóllinn áherslu á að ákvæði kosningalaganna hefðu verið endurskoðuð reglulega af lettneska löggjafanum, síðast árið 2004 og enn fremur hafði yfirréttur landsins fjallað sérstaklega um sögulegan og pólitískan aðdraganda gildistöku laganna í dómi á árinu 2004 og komist að þeirri niðurstöðu að takmörkunin væri enn lögmæt. Þótt lettneska ríkið hefði að mati dómstólsins ekki brotið á rétti kæranda tók hann fram að í ljósi þess að yfirréttur landsins hefði tekið fram í dómi sínum árið 2000 að þingið skyldi takmarka gildistíma takmörkunarinnar, hvíldi á lettneska löggjafanum rík skylda til að endurskoða þörfina á umræddri takmörkun og að vanræksla ríkisins á þessu kynni að leiða til annarrar niðurstöðu dómstólsins síðar. Var það því mat dómstólsins að ekki hefði verið brotið á rétti kæranda samkvæmt 3. gr. 1. viðauka.

Um 10. og 11. gr.: Dómstóllinn taldi ekki nauðsynlegt að skoða efni kærunnar sérstaklega hvað varðaði 10. og 11. gr. sáttmálans.

Sjö dómáramur skiluðu séráliti.